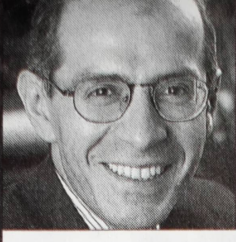

Kimlik, fark ve 'modern'lik

HASAN BÜLENT
KAHTAMAN

Aczmendi şeyhinin evine düzenlenen baskın herhalde son zamanlarda izlenmiş en akıl almaz görüntüleri televizyonlara yansıtmıştır.

Fakat, baştan beri söyleyegeldiğim bir şeyin, kamusal alanla özel alanın ayrışması, kişi haklarının bu özel alanda belli bir dokunulmazlıkla saklı tutulması, asla gerçekleşmediğinden bu görüntüler yerlerini daha da ürkütücülere bırakmaya adaydır.

Eğer bir ülkede, bırakın polisi ve onun yanı sıra hareket eden bir dizi medyayı, doğrudan televizyon programcıları evleri basıyor, kapıları kırıyor, insanların suratlarına tükürüyorsa orada durmak ve düşünmek gerekir. Bu yalnızca cahilliğin cesaretinden kaynaklanan bir durum mudur yoksa altında çok daha kapsamlı bir eksikliğin ya da çöküntünün bulunduğuna mı işaret etmektedir?

Kuşkusuz öyledir; bu, bir sistem sorunudur. Çünkü, cemaat ruhunun etrafında gelişen bir toplumsal kurumlaşma bireyin oluşumuna izin vermezken ortak bir kanının egemenliğini dayatmıştır. O da 'kamu vicdanı' denilen gelenek ve göreneğin aşılamaz, hatta aşılmaması gerektiği düşünülen baskısıdır. İşin kötü yanı, gelenek ve göreneğin yalnızca öteden beri uygulanagelen belli 'nötr norm'lar olmaktan çıkması, tersine işleyen bir mantıkla gitgide genişleyip, artık resmi 'sistem'leri de kapsamasıdır. Daha açık söylemek gerekirse yalnızca öteden beri bilinen toplumsal alışkanlıklar ve onların mantığı değil, devlete egemen olan değerler de artık Türkiye'de geleneğe dönüşmüş ve bireyi baskılamaya başlamıştır. Oysa doğrusu tabii ki sisteminin geleneği içermesi ve örtmesidir.

Bu söylediğime şöyle bir örnek vereyim: Türkiye'de yaşayan insanların büyük bölümü kendilerini Türk ve Müslüman sayabilirler. İlginç olan bu insanların, örneğin Müslüman olmayan bir Türk'ün bulunabileceğini düşünememeleridir. İkinci bir örnek de Kemalizm çerçevesinde verilebilir. Gene insanların önemli bir bölümü kendilerini Kemalist değerlerle özdeşleşmiş görürler ve onların irdelenmesini kişisel ve 'vicdanî', dolayısıyla inançsal bir değer ya da 'hakkın' ihlali olarak görürler. Dolayısıyla bunlara ters düşen tutum, davranış ve akıl yürütme toplumsal bir kalkışmayla ezilmeye çalışılır. Hukukun yerini 'infaz' mantığı alır.

Bu anlayış kendisini son zamanlarda karşı laikçi yaklaşımda dışavurmaktadır: Laikçi (laicist) olmayanlar ya da laikliği (laicite) kendisine göre yorumlayanlar sistemin dışına itilmişlerdir. (Bu laikliğin doğruluğu ya da yanlışlığıyla ilgili saptamada bulunmak değildir.) Bu durum aslında modern bir oluşumun (laikliğin varlığı, hukuk devleti vb) geleneğe dönüşmesi ve kendi içinde modern dışı bir noktaya kaymasıdır. Modernliğin kendisinin ya da kurumlarının bir tür dinsel anlayış ve yönelimle kabulü ve uygulanmasıdır.

Oysa, denebilir ki Kant'tan ve öteki Aydınlanma düşünürlerinden bu yana modernizmin siyasal bir yapı kurarken getirdiği en önemli boyut belki de budur: Evrensel dokunulmazlıkların yerselleştirilmesi, bireysel kabul ve tavır alışın ve evrensel usun üstünlük ve egemenliği... Yurtaş kavramı ancak bu temel üstünde yükselir. Yurtaşlık, bu olguların bireysel kimlikte temellenmesine olanak veren kavramın adıdır. Gerçi, modernizmin, akli araçsallaştırırken ve kendisini toplumsal bir projeye ve onu uygulamaya koyacak merkezi yetkeyle bütünleştirirken bu noktalarda tıkanıp ve şimdi modern sonrası düşünürlerin bu oluşumu yeniden başlattıkları söylenebilir. Modernizmin 'öteki'ni ve 'öteki' kavramının en önemli 'tebellür' noktası olan 'fark'ı dışladığı artık biliniyor. Gene de bu bir cemaatleşmenin içinden değil, bir soyutlamanın, bir iletişimsizliğin içinden çıkan bir durumdur. Son dönemlerde yurtaşlık kavramına yeniden dönülmesi tam da bu nedenledir. Oysa, Türkiye'de yaşananların bunlarla hiçbir ilgisi yoktur. Türkiye'deki durum modernizm öncesi bir anlayışın 'totaliter' varlığı ve kalıcılığıdır.

Bu toplum, kimlikleri (cinsel, dinsel, ırksal, kültürel, dilsel vb...) tanınmasını öğrenmedikçe, farkların bir arada bulunabileceği sistemi kurmayı amaçlamadıkça, devletin işlevini yalnızca bu durumu gerçekleştirmek diye görmedikçe, yurtaşlık kavramını dokunulmaz bireysel hak ve özgürlüklerle bir arada düşünmedikçe saçından sürüklenen, kapısı balyozla kırılan, 'teşhir ve recm' edilen Aczmendi şeyhi değil, siz kendiniz olacaksınız.